

La divergència entre Pla i Dalí

Fins a la fi de novembre es pot visitar a la Fundació Pla de Palafrugell l'exposició "Coincidències", a propòsit del contacte que, al llarg de les respectives vides, van mantenir Josep Pla i Salvador Dalí. Un grapat de cartes, de fotografies, de quadres i de dedicatòries –fins i tot un llibre en comú– dona fe del respecte mutu, no engavanyat per la distància estètica i moral, que van mantenir el pintor i l'escriptor arrelats a la mateixa comarca. Dedicar un parell d'hores a recórrer l'edifici noble de la Fundació amb aquesta excusa és un propòsit honest i fructífer per a l'estiu, i més si pots comptar a trobar-t'hi al·licients petits com ara poder contemplar l'autèntica maleta que Pla feia servir per als seus viatges o escoltar, en un documental *ad hoc*, la locució vella i sàvia de l'actor Albert Closas donant vida als textos de l'autor d'*El quadern gris*. Per a qualsevol bon lector d'aquest llibre en concret té una significació especial recórrer les sales d'aquesta casa del carrer Nou, escenari arquitectònic i moral del Pla originari, del mite alimentat per ell mateix en una *Bildungsroman* sens dubte situada entre les més extraordinàries de la literatura del segle XX.

Coneixent el credo estètic de Josep Pla és fàcil presumir que l'espessa trama daliniana no li podia fer gens de gràcia, i no em referesc precisament als seus flirtejos amb la dictadura. Més enllà d'això, tanmateix, Pla va saber veure en Dalí la força d'una personalitat única, capaç d'inventar-se ella mateixa i mantenir l'espectacle viu, no oblidant-se mai d'extraure'n els rèdits pecuniaris corresponents. La vertadera i íntima opinió que tindria el de Palafrugell dels quadres del de Figueres no la sabrem mai, però, com va confessar a Joaquín Soler Serrano en la cèlebre entrevista televisiva, mantenia la convicció que "*Dalí es un comerciante tremendo*". És per aquí, segurament, per on s'han de buscar les raons del respecte planià cap a la figura del seu compatriota. Si alguna cosa mereixia l'admiració de Pla era

"Potser en el fons sols es puga ser planià o dalinià, i aquí rau el poder de confrontació que es pot atribuir a ambdues personalitats. Si s'escull la via de l'excés estètic, ens trobem en un costat del camí. Si preferim l'ascetisme elucubratiu, l'estil auster i la cosmovisió arran de terra, podem anar a fer un pensament a la vora de la tomba de Llofriu"

sense dubte l'habilitat comercial, l'homenatge implícit al substrat fenici del país, la capacitat de l'artista per vendre el seu art. No va escriure ell mateix la major part dels seus llibres –així ho confessava també a Soler Serrano– simplement *pro pane lucrando*?

Situats en un punt cronològic –als anys setanta, posem per cas– en què Pla i Dalí eren els empordanesos vius de major rellevància cultural, el contacte entre les dues personalitats degué ser elèctric i revelador. Unes fotografies d'Enric Sabater datades del 1970 reflecteixen aquesta conductivitat corporal dels dos monstres asseguats vora la llar del mas Pla a Llofriu, inermes i hieràtics com les columnes d'un temple grec. Alguna cosa d'aquesta màgia l'ha volguda rescatar Lluís Racionero en un opuscle intítulat *Converses amb Pla i Dalí* (Edicions 62), on l'autor rememora retalls dels contactes que va mantenir amb tots dos entre la fi dels setanta i l'inici dels vuitanta. Es tracta, sense dubte, d'un llibre instructiu, perquè la distància entre els fragments de text atribuïbles directament a Racionero i

aquells altres en què es reconeix la paraula i el pensament del presoner de Púbol o del retirat de Llofriu és tan enorme com la que separa la vertadera literatura de la simple grafomania. Amb altres paraules: com ja sospitàvem els qui li vam llegir al seu moment *La mediterrània dels bàrbars del Nord* o *Cercamón*, Racionero també té un mas a l'Empordà, però, a diferència dels seus il·lustres admirats, l'originalitat i l'ambició de la seua escriptura són més aviat escasses.

És interessant, en tot cas, la reflexió que es fa en aquest llibre sobre les diferents maneres de morir dels personatges al·ludits. Enfront del Pla ataràxic, perfectament conscient que se'n va, rebent la mort després d'haver pres una darra-tassa de cafè a la vora de la llar, Dalí és una petita odissea de tubs i medicaments, una agonia estalviada –per primera vegada amb un episodi de la seua vida– a l'espectacle perquè és la manera de morir, aparatosa i enervant, d'algú a qui l'altre món fa una basarda immensa.

La tomba de Josep Pla, al menudíssim cementeri de Llofriu, és una placa de marbre blanc vertical que algú havia decorat aquest estiu amb una branqueta de baladre. Aquesta darrera residència està envoltada de camps de blat i d'ordi, com un homenatge pòstum al paisatge ordenat i civilitzat que tant va cantar l'escriptor i que el va reconfortar en vida. Potser en el fons només es puga ser planià o dalinià, i aquí rau el poder de confrontació que es pot atribuir a ambdues personalitats. Si s'escull la via de l'excés estètic, de la imaginació desbordada, de la prestidigitació emocional, ens trobem en un costat del camí. Si preferim l'ascetisme elucubratiu, l'estil auster i la cosmovisió arran de terra, podem anar a fer un pensament a la vora de la tomba de Llofriu, sota el sol inclement d'un juliol mediterrani, i després –o abans– prendre un bon got de vi amb la consciència que s'ha triat ser planià i això ja és irrevocable.

Joan Garí és escriptor

JOAN GARI